

PIOTR KARDYŚ* – KIELCE

**XV-XVII -WIECZNE DRUKI Z DAWNYCH KSIĘGOZBIORÓW
KAPITULNEGO I WIKARIUSZY ZNAJDUJĄCE SIĘ OBECNIE
W BIBLIOTECE BAZYLIKI MNIJSZEJ NMP W WIŚLICY
ORAZ INWENTARZ BIBLIOTEKI KAPITUŁY WIŚLICKIEJ
Z 1682 ROKU**

Księgozbiór historyczny kolegiaty wiślickiej doczekał się już kilku szczegółowych opracowań, których autorzy w miarę możliwości starali się zrekonstruować jego dzieje i zasób, poczynawszy od fundacji grupy kanonickiej wyposażonej w podręczny księgozbiór liturgiczny, a kończąc na analizie inwentarzy z XV-XVIII w. W tym kontekście biblioteka kapituły wiślickiej jawi się wręcz, jako wyjątek, na tle słabo opracowanych i rozpoznanych dotychczas księgozbiorów kolegiackich. Informacje o niej znalazły się w przełomowej dla historiografii polskiej pracy Marii Hornowskiej i Heleny Zdzitowieckiej-Jasieńskiej¹, aczkolwiek autorki bazowały w dużej mierze na inwentarzu opublikowanym przez Wojciecha Kętrzyńskiego w *Monumenta Poloniae Historica*², który to spis z lat 1480-1489 zawierał tytuły i autorów znajdujących się w wiślickim księgozbiorze, obejmują-

* Piotr Kardys – dr historii, wykładowca w Studium Historii Diecezji Kieleckiej, nauczyciel w Liceach Ogólnokształcących w Skarżysku-Kamiennej, e-mail: kardys.p@wp.pl

¹ M. Hornowska, H. Zdzitowiecka-Jasieńska, *Zbiory rękopiśmienne w Polsce średniowiecznej*, Warszawa 1947, s. 299-303. Autorki znalazły z autopsji książki z dawnej biblioteki wiślickiej, które znajdowały się przed II wojną światową w Bibliotece Krasieńskich, o czym pisze J. Kaliszczuk, *Rękopisy średniowieczne kolegiaty wiślickiej w świetle inwentarzy*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 87 (2007) s. 84. Wcześniej informację o tym księgozbiorze podał E. Chwalewik, *Zbiory polskie, archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie*, t. 2, Warszawa-Kraków 1927, s. 505-506. Z kolei na obecność literatury biblijnej z tegoż księgozbioru zwrócił uwagę S. Wielgus, *Obca literatura biblijna w średniowiecznej Polsce*, Lublin 1990, s. 25.

² W. Kętrzyński, *Inventaria Ecclesiae Collegiatae Sanctae Mariae Visliciensis*, w: *Monumenta Poloniae Historica* (dalej: MPH), t. V, red. A. Bielowski, Lwów 1888, s. 941-942.

cym 35 rękopisów³. Na ten księgozbiór zwrócił również uwagę Edward Potkowski, charakteryzując go jako typowy dla kanoników i kolegiat zlokalizowanych w miastach tzw. drugiej klasy (*secunda classis, secundi ordinis*⁴) – czyli średniej wielkości w kategoriach przyjmowanych dla Polski średniowiecznej⁵. Ostatnio zajęli się szczegółowo dawną biblioteką przykolegiacką, a właściwie księgozbiorem kapitulnym i wikariuszy, autor tego artykułu⁶ oraz Jerzy Kaliszuk⁷. P. Kardyś skoncentrował się na charakterystyce księgozbioru w oparciu o drukowane i rękopiśmienne inwentarze⁸, zaś J. Kaliszuk zrekonstruował „drogę” części książek z dawnej biblioteki, które po kasacie kolegiaty (a może częściowo już wcześniej) trafiły do różnych zbieraczy-bibliofilów i instytucji, by po traktacie ryskim znaleźć się w Bibliotece Narodowej i spłonąć w 1944 r. Mimo tej pożogi, udało mu się odnaleźć w polskich bibliotekach kilka egzemplarzy, mających bądź to wpisy proveniencyjne, bądź posiadających wiele cech typowych dla księgozbioru wiślickiego, i zgadzających się z zapisami w inwentarzach. Opublikował także opisy przedwojenne 20 rękopisów średniowiecznych proveniencji wiślickiej autorstwa M. Hornowskiej, które również zestawił z późniejszymi inwentarzami.

Prowadzone, przez piszącego, na parafii w Wiślicy prace nad inwentaryzacją i uporządkowaniem pozostałości historycznej biblioteki, przyniosły kolejne odkrycia, pozwalające na uzupełnienie wiedzy odnośnie do księgozbioru funkcjonującego przy kolegiacie wiślickiej w okresie staropolskim. Szczególnie wartościowe jest zlokalizowanie na miejscu dwóch inkunabułów, nie rejestrowanych w dotychczasowych opracowaniach traktujących o librarii wiślickiej⁹.

Następnym jest fakt przetrwania co najmniej 18 starodruków z XVI-XVII w., z których część (8 pewnych) z dużym prawdopodobieństwem wchodziło w skład księgozbiorów wiślickich (osobnych kapituły kolegiackiej i wikariuszy) przed 1682 r., a sześć z nich ujęto już w wizytacji radziwiłłowskiej. Kolejne cztery starodruki można z pewnym prawdopodobieństwem również zaliczyć do pozostałości dawnych wiślickich księgozbiorów, tak ze względu na fakt, że niektóre z nich zostały ujęte w spisie z 1682 r., jak i stopień zniszczenia charakterystyczny dla druków XV-XVII w. z bibliotek kapituły i wikariuszy.

³ Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 89, przyp. nr 24.

⁴ Zob. M. Bogucka, H. Samsonowicz, *Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej*, Wrocław 1986, s. 114, 117; P. Kardyś, *Wiślica w średniowieczu i w okresie wczesnonowożytnym*, Kielce 2006, s. 178-179.

⁵ E. Potkowski, *Książka w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984, s. 207-208.

⁶ Zob. P. Kardyś, *Biblioteka przykolegiacka w Wiślicy (XV-XVIII w.)*, ABMK, 82 (2004) s. 85-101.

⁷ Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 83-105.

⁸ Zob. Kardyś, *Wiślica*, s. 238-239, 301.

⁹ Inkunabuły te nie mogły się znaleźć w: *Inkunabuły w Bibliotekach Polskich. Centralny Katalog. Incunabula que in bibliothecis Poloniae asservantur*, red. A. Kawecka-Gryczowa, oprac. M. Bohonos, E. Szandorowska i in., t. 1, Wrocław 1970; t. 2, *Uzupełnienia. Indeksy*, red. A. Kawecka-Gryczowa, oprac. M. Bohonos, M. Spandowski, E. Szandorowska i in., Wrocław 1993, z powodu zasad jego konstruowania, tj. oparcia się przede wszystkim na zasobach bibliotek o charakterze publicznym, a do takich nie można było zaliczyć księgozbioru historycznego pozostającego przy obecnej Bazylice NMP w Wiślicy.

Okazuje się zatem, że pomimo splądrowania kolegiaty w 1656 r.¹⁰ i później, kiedy co wartościowsze książki – przynajmniej według kryteriów stosowanych przez antykwaryuszy, bibliofilów i ich agentów z końca XVIII i XIX w. (m.in. Tadeusza Czackiego i Bogumiła Samuela Linde) – były regularnie grabione¹¹, pozostały na miejscu resztki dawnych bibliotek kapitulnej i wikariuszy. Wspominał też o tym ks. Jan Wiśniewski, kiedy na pocz. XX w. odwiedził i opisał Wiślicę¹².

Trzecim cennym źródłem, zlokalizowanym w archiwum parafialnym jest inwentarz biblioteki kapitulnej z 1682 r. Także i w tym przypadku potrafimy wskazać wśród obecnych starodruków kilka, które były ujęte w nieznanym dotychczas inwentarzu. Warto w tym miejscu zauważyć, że lata 80. XVII w. były wyjątkowe dla księgozbiorów funkcjonujących przy kolegiacie wiślickiej. Nie tylko bowiem dokonano inwentaryzacji biblioteki kolegiackiej, ale liczne zapisy proveniencyjne w rękopisach średniowiecznych, które opublikował J. Kaliszuk, jak i znalezione przez piszącego w starodrukach wskazują, że podobnej inwentaryzacji dokonano w przypadku biblioteki wikariuszy kilka lat wcześniej – najprawdopodobniej w 1678 r.¹³ Nie można bowiem inaczej interpretować faktu powtarzających się zapisów proveniencyjnych o charakterze wskazującym na inwentaryzację księgozbioru, w rodzaju: *Ex Bibliotheca RR. Vicari. Vislicien. regts. d. 8. Agi 1678*¹⁴; *Ex Bibliothecis RR. Vicaris Vislicien[sis] regestus d. 9 Augusti 1678*¹⁵.

Przy stwierdzaniu przynależności do miejscowych księgozbiorów kapituły lub wikariuszy kierowano się – oprócz wspomnianych not o charakterze inwentaryzacyjnym – przede wszystkim cechami zewnętrznymi i zapisami proveniencyjnymi, potwierdzającymi ich obecność w miejscowym księgozbiornie najpóźniej w XVII w. Owe cechy to przede wszystkim wskazane przez J. Kaliszuka skrócone zapisy tytułów na górnych brzegach książek „wiślickich” (**fol. 1**) nierzadko z numerem porządkowym będącym sygnaturą, pozycją katalogową¹⁶ lub miejscem na półce. Taki sposób inwentaryzacji był typowy dla księgozbioru wiślickiego

¹⁰ Kardyś, *Wiślica*, s. 152.

¹¹ M. Łodyński, *Materiały do dziejów państwowej polityki bibliotecznej w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (1807-1831)*, Wrocław 1958, s. 60, 70, 74. Zob. też: J. Korzeniowski, *Zapiski z rękopisów cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu i innych bibliotek petersburskich*, Kraków 1910, nr 29, 36; J. Czubek, *Rękopisy hr. Morstinów w Krakowie*, Kraków 1911, s. 1-2; J. Zathay, *Katalog Biblioteki Kórnickiej*, Kórnik 1963 wspominał, że rękopisy i druki z Wiślicy trafiły się w zbiorach Krasińskich, Morsztynów i Przeździeckich. Podobnie Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 91-92, który wymienił jeszcze zbiory porzyckie Czackiego i Czartoryskich w Puławach, następnie Biblioteki Czartoryskich, Uniwersytetu Warszawskiego, Towarzystwa Przyjaciół Nauk, wreszcie Petersburg i Bibliotekę Narodową, która spłonęła w 1944 r.

¹² J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Pińczowskiem, Skalbmierskiem i Wiślickiem*, Mariówka 1927, s. 460.

¹³ Zob. Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 92-97 (nr 2-13, 15-19). Raczej błędnie, idąc za cytowanymi opiniami autor podał przy kilku z nich datę inwentaryzacji jako 1648. Zapewne wynikało to z obiektywnych trudności w odczytaniu owych zapisów proveniencyjnych. Wydaje się, że wszystkie należy odczytać jako 1678 r.

¹⁴ Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 92-99.

¹⁵ Biblioteka Bazyliki NMP w Wiślicy, nr 274 (Psalterium).

¹⁶ Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 86.

sprzed wizytacji tzw. radziwiłłowskiej (1598/1599). Obecnie można to potwierdzić w przypadku dwóch współoprawnych inkunabułów i trzech starodruków z XVI w. Jeden starodruk ma notkę proveniencyjną wskazującą na przynależność do księgozbioru wikariuszy wiślickich przed wspomnianą wizytacją¹⁷. Kilka kolejnych starodruków ma wpisy proveniencyjne jednoznacznie wskazujące na taką przynależność w XVII w.¹⁸ (**fort. 2**). Informacją pomocniczą było ewentualne ich potwierdzenie w inwentarzach księgozbiorów wiślickich w trakcie wizytacji¹⁹ i tuż po niej²⁰, jak i w spisie z 1682 r.

Inkunabuły:

- 1). Incipit *Tabula questionis secundi libri secunde partis beati Thome de Aquino, Coloniae, Johanes Mantben, 19 VIII 1480, 2°*.

Def.: brak karty tytułowej, dzieło rozpoczyna się od obecnej k. 55r., jest to pierwsza karta ósmej składki, współoprawne, całość obecnie liczy 330 kart.

NB.: nieliczne marginalia (XV/XVI w.); inicjały w postaci dwóch liter: *Q[uestio]* koloru czerwonego i niebieskiego oraz *D[einde]* koloru czerwonego, nierzadko z ornamentem perełkowym, także rubrykowane wielkie litery. *Tabula* nie posiada foliacji, ale rolę tę pełnią napisane nad tekstem drukowanym w dwóch kolumnach numery kolejnych *Questio* – od I do CLXXXIX; całość kończy *Registrum chartarum tabule*, pod indeksem *Finis laus Deo*.

- 2). Explicyt *Vocabularius utriusque iuris*; Nürnberg, Anton Koberger, 4 IX 1481, 2°.

Def.: brak karty tytułowej, rozpoczyna się od obecnej karty 1r, kończy na k. 54v, zachował się tekst od zwrotu *Acceptilatio*, co pozwala wnioskować na podstawie indeksu, iż brakuje jedynie trzech pierwszych zwrotów, czyli 1 karty rozpoczynającej pierwszą składkę.

NB.: nie posiada marginaliów, jedynie ozdobniki w postaci rubrykowanych wielkich liter i inicjału ostatniego akapitu *Z[elotipia]* w kolorze niebieskim.

Prow.: na górnym brzegu bloku notka charakterystyczna dla księgozbioru wiślickiego sprzed wizytacji 1598 r.: *Vocabularius*.

Kłoczek w formacie *folio* jest mocno zniszczony, właściwie w stanie makulaturowym (**fort. 3**). Całość w niewielkim stopniu trzyma się drewnianych okładek, luźne i poszarpane zwięzy nie utrzymują kart, z okładek wystrzępionych na rogach spelza skóra w kolorze brunatnym. Widoczne są ślady po naprawach, w postaci luźnych wyklejek papierowych okładek bloku górnej i dolnej, całość jest mocno podziurawiona przez korniki. Wzmocnienia grzbietu przy oprawianiu w kłoczek bądź późniejszej naprawie w postaci pergaminowych fragmentów rękopiśmiennych. Skóra zdobiona była radełkiem z niewielkimi geometrycznymi tłoczeniami, okładki posiadają wciąż po 5 guzów w postaci kapeluszy kardynalskich, ślad po

¹⁷ Biblioteka Bazyliki NMP w Wiślicy, nr 228.

¹⁸ Tamże, nr 229, 239, 247, 252, 274.

¹⁹ Pierwszy nowożytny katalog został sporządzony w trakcie wizytacji radziwiłłowskiej w roku 1598, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, AV Cap. 9, s. 382-391.

²⁰ Inwentarz z okresu wizytacji tzw. radziwiłłowskiej przepisany został z niewielkimi zmianami rok później przez miejscowego kanonika Wojciecha (Adalbertus/Albertus?) Chotelskiego do tzw. kopiarza Chotelskiego i uzupełniany był do 1606 r., zob., Archiwum Diecezjalne w Kielcach, sygn. AKW/IKW-4 (*Descriptio reformationum, proventorum, privilegiorum, inscriptionum, inventariorum ecclesiarum; tam Collegiatae Visliciensis, quam etiam sacelli Sanctii Spiritus 1599*), k. 176r-181r, 333r-337r.

klamrze. Obecna sygnatura 243. Inkunabuł ten był w bibliotece wikariuszy wiślickich w 1599 r., *Descriptio*, k. 176v (pozycja: *Vocabularius*); także ujęty w spisie z 1682 r. wśród ksiąg teologicznych.

Starodruki:

- 1). *Speculum Exemplorum* (incipit: *Tabula exemplorum libri*), Haguenau, Henricus Gran inibi incolam: impensis circumspecti viri Johannis Rynman de Dzingaw, 21 II 1519, 2°.

NB.: okładka tłoczona i zdobiona radełkiem, pierwotnie na górnym bloku znajdowała się plakieta. Brak drewnianych okładek, zniszczona skóra koloru brązowego, całkowicie odeszła od bloku książki. W trakcie oprawiania lub kolejnych napraw introligatorskich blok książki wzmocniony został pergaminowymi paskami z rękopisu średniowiecznego.

Prow.: na górnym brzegu bloku notka charakterystyczna dla wiślickiego księgozbioru sprzed wizytacji 1598 r. *Spec. Exemplor.* Na zachowanej wyklejce górnego bloku mało czytelny zapis proveniencyjny: *Ex Bibliothecis [...] Capituli [...]*. Obecna sygnatura 252. W katalogu biblioteki kapituły z 1599 r. *Descriptio*, k. 333r. (pozycja: *Speculum Exemplorum*); także ujęty w spisie z 1682 r. wśród ksiąg kaznodziejskich.

- 2). Dionysii Karthusiani, *In Quattuor Evangelistas ennarationes*, Coloniae, Petrus Quentell suis impensis excudebat, 1532, 2°.

Def.: stan makulaturowy, bez okładek.

Prow.: na stronie tytułowej notka proveniencyjna: *Ex Bibliothecis RR. Vicarijs Vislicien. Regestratus d. 3 Augusti 1678 (fot. 4)*; także na górnym grzbiecie bloku zachowały się ślady po dawnych opisach bibliotecznych, charakterystycznych dla księgozbioru wiślickiego sprzed wizytacji 1598 r. obecna sygnatura 229. Ujęty w spisie ksiąg z okresu wizytacji radziwiłłowskiej, AV Cap. 9, s. 385; także w *Descriptio*, k. 176 r (pozycja: *Dionizjus Cartuzjanus in quatuor Evangelistas*).

- 3). Stanisław Hozjusz, *Confessio*, Moguncja, Franciszek Behem, 1557 r., 2°.

Def.: brak stronu tytułowej, obecnie liczy 177 kart.

NB.: ślady po dwóch kłamrach, po których zachowała się jedna zapinka, okładziny zniszczone i ze śladami po kornikach, skóra brązowa mocno zniszczona, w dużej części obdarta, była zdobiona radełkiem i tłoczona, ślady po pięciu guzach, w trakcie oprawy lub późniejszych napraw grzbiet wzmocniono pergaminowymi paskami z rękopisu średniowiecznego, liczne marginalia. Jest to druk z pierwszego pełnego wydania.

Prow.: na karcie oznaczonej F. I zapiska proveniencyjna *Ex Libris Nicolai Machowski Presbyteri*; na bocznym brzegu bloku charakterystyczna dla księgozbioru wiślickiego sprzed wizytacji 1598 r. notka *Hossi Confessio*. Obecna sygnatura 246. W katalogu wikariuszy z 1599 r., *Descriptio*, k. 176r (pozycja: *Cofessio Hossii*); także ujęty w spisie z 1682 roku wśród ksiąg prawnych.

- 4). Ludovico Granatensi, *Concionum de tempore*, vol. 3, Antwerpia, Ex Officina Christophori Plantini, 1588, 8°.

Def.: egz. zdefektowany, wystrzępiony na brzegach, ślady po kornikach, brak okładek, stan makulaturowy.

Prow.: na stronie tytułowej zapiski proveniencyjne: *Bibl. RR. Vicar. Visliciensi 1594; Ex libris Vicar. [...]*; pozostałe nieczytelne, już przed wizytacją tzw. radziwiłłowską należał do biblioteki wika-

rych wiślickich, na co wskazuje notka proveniencyjna z 1594 r., obecna sygnatura 228. Także ujęty w spisie z 1682 r. wśród ksiązek z komentarzami.

5) *Psalterium*, 2°

Def.: liczy 177 kart zachowanych bez początku; oryginalna foliacja (*Fo.1*) zaczyna się na obecnej k. 13r od *De Festo Joanne Baptista* (dalej, k. 14r: *Psalmi in nocturno dominicali*). Na czystej karcie *Fo. 153r* dopisany tekst hymnu rozpoczynający się od *Christe redemptor omnium*, ostatnia składka mocno zdefektowana, wydarte przynajmniej kilka kart (jeszcze kilka wydartych w połowie). Na kartach *Fo. 116v, 119r, 121v i 122r* dopisane na marginesie dolnym antyfony (tekst i zapis nutowy).

NB.: zniszczona okładka obciążnięta brunatną skórą tłoczoną i zdobioną radełkiem, wzmocniona była czterema guzami po których pozostały ślady, drewniane okładziny mocno zniszczone przez korniki, na rogach ślady po okuciach z guzami w kształcie romboidalnym, ślad po plakiecie o kształcie rombu na środku okładziny górnej bloku, w trakcie oprawiania wzmocniono całość pergaminowymi paskami ze średniowiecznego rękopisu, ślady po dwóch klamrach, jedna częściowo zachowana.

Prow.: na obecnej karcie 1r u dołu zapis proveniencyjny *Ex Bibliothecis RR Vicaris Vislicien [sis] registratus d. 9 Augusti 1678*, na górnym brzegu bloku charakterystyczna dla księgozbioru wiślickiego notka *Psalterium*. Ze względu na uniwersalny tytuł starodruk trudny do przypisania we wcześniejszych inwentarzach, ale sposób opisanie go na górnym brzegu wskazuje na miejscową proveniencję z XVI w. Zarówno oprawa, jak i cechy charakterystyczne druku również potwierdzają pochodzenie z tegoż stulecia. Obecna sygnatura 274.

6) *Decretalium D. Gregori Papae novi compilatio*, bez daty i miejsca wydania, 2°.

Def.: egzemplarz zdefektowany, ślady po dwóch klamrach, brak strony tytułowej, rozpoczyna się od *Versus Expositi Continentes Rubricas Iuris Canonici*, paginacja dotyczy kolumn tekstu (coll. 1966). Prawdopodobnie tożsame z ujętym w AV Cap. 9, s. 386.

NB.: okładka jasnobrązowa skóra (pierwotnie żółta?) zdobiona tłoczeniem i radełkiem, w centralnej części okładziny górnego bloku ślad po owalnej plakiecie; druk oraz wystrój graficzny książki (drzeworyty) pozwalają klasyfikować do druków XVI w.; obecna sygnatura 253.

7) Thomae de Aquino, *De Salvatore*, tertia pars, Wenecja, Apud Juntas, 1612; współoprawne: Thomae de Aquino, *Questiones quodlibetales duodecim*, Wenecja, Apud Juntas, 1612; Thomae de Vio Caietani, *Opuscula Omnia*, Wenecja, Apud Juntas, 1612; Augustini Hunnae, *De Sacramentis Ecclesiae Christi axiomata*, Wenecja, Apud Juntas, 1612; Thomae Aquinatis, *Duo Copiosissimi indices [...] Summae Theologicae*, Wenecja, Apud Juntas, 1612, 2°.

NB.: okładka skóra jasno brązowa, całkowicie odspojona od drewnianych okładek (fot.5), ślad po owalnej plakiecie na okładce górnego bloku książki i po dwóch klamrach.

Prow.: na stronie tytułowej (s. 1) zapiski proveniencyjne: *Ex libris Martini Mazurkiewicz Pierzchala Plebani Chmielnicensi Anno 1688 Altaristi ad Columnam Visliciensis Beatissimae M. Virginis [...]; Vicarjis RR Visliciensis*; ujęta w spisie z 1682 r. wśród ksiąg teologicznych; obecna sygnatura 239.

8) Rychłowski Franciszek, *Kazania na święta całego roku z różnych doktorów i autorów ku zbudowaniu dusz ludzkich zebrane i napisane*, Kraków, Drukarnia Stanisława Piotrkowczyka, Typographa I.K.M., 1667, 8°.

Def.: egz. zdefektowany, bez końca.

NB.: okładzina drewniana górnego bloku bez skóry.

Prow.: na stronie tytułowej notka proveniencyjna: *Ex Bibliotheca RR. Vicar. Wislic.* Obecna sygnatura 247.

Prawdopodobne:

- 1). Socolovii Stanislai, *De verae et falsae Ecclesiae discrimine. Libri tres*, Kraków, Officina Lazari, 1583, 8°.

Prow.: na stronie tytułowej notka proveniencyjna *Ex Biblio. RR. Vicarios Visliciensis*; wątpliwości co do przynależności budzi kolejny przekreślony zapis własnościowy *Ex Libris Reverendi Antonii Olexy 1760*

- 2). Langii Josephi V., *Polianthea*, Lyon, Sumptibus Lazari Zetzner Bibliopola, 1604, 4°.

Def.: bez strony tytułowej.

NB.: obecna sygnatura 249; prawdopodobnie ujęta w spisie z 1682 r. wśród ksiąg z komentarzami.

- 3). Francisci Tolet[i], *Commentaria una cum questionibus in universam Aristotelis logicam*, Kolonia, In Officina Bircmannica sumptibus Hermanni Mylii, 1607, 8°.

Def.: egz. zdefektowany, późniejsza okładka papierowa.

Nb.: obecna sygnatura 236

Prow.: na stronie tytułowej notka proveniencyjna: *Ex Bibliotheca R. Martini Ma[zurkiewicz?] Pierzchala canonicus Vislicien. Paroch. Chmiel[...]*.

- 4). Davrovtio Antonio, *Florum Exemplorum sive Catechismi historialis*, pars I-IV, Kolonia, Sumptibus Joannis Kinckii sub Monocerote, 1618, 4°.

Def.: egz. zdefektowany, brak strony tytułowej.

NB.: brak oprawy górnego bloku, z dolnej oprawy pozostała tylko deska ze śladami po dwóch klamrach, obecnie bez sygnatury; ujęta w spisie z 1682 r. wśród książek kaznodziejskich.

Uzupełnieniem rozważań nad drukami XV-XVII w. z dawnej biblioteki wiślickiej jest zachowany w oryginale inwentarz biblioteki kapitulnej z roku 1682 (**fol. 6**). Przetrwiał on w aktach kolegiaty wiślickiej, przechowywanych w parafii do dnia dzisiejszego. Znajduje się pośród różnych dokumentów i odpisów zebranych w jednej szarej kopercie formatu *folio* opisanej: *Akta Dozoru Kościelnego 1692-1812 parafii Wiślica*²¹. Sporządzony czytelnym pismem na papierze, dzieli księgozbiór na 9 charakterystycznych części: komentarze, księgi dewocyjne, kaznodziejskie, teologiczne, polemiczne, historyczne, prawne, scholastyków i mszalne²². Do tej pory spis ten nie był znany w literaturze, dlatego warto przytoczyć go w całości. Znajduje się na luźnych kartach (k. 26-33), właściwie w skład-

²¹ Faktycznie zawiera dokumenty do 1917 r. Niestety, w przypadku spisu biblioteki kapituły nie znamy autora.

²² Por. H.E. Wyczawski, *Kościelne zbiory biblioteczne (wiek XVI-XVIII)*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. Rechowicz, t. 2, cz. 1, Lublin 1975, s. 541.

ce z tekstem opisującym stan kapituły w 1682 r. Co ciekawe, jest on świadectwem w pewien sposób zmieniającym dotychczasową wiedzę w zakresie badań nad inwentarzami bibliotecznymi kościołów parafialnych i kolegiackich oraz instytucji przy nich działających, jak kapituły tzw. „większe” i „mniejsze” (kanoników i wikariuszy) czy mansonarie. W literaturze podkreślano, że po okresie intensywnej inwentaryzacji księgozbiorów kościelnych w trakcie wizytacji radziwiłłowskiej, kiedy istotne było wyeliminowanie autorów „nieprawomyślnych” (heretyckich), zaprzestano aż do lat 40. XVIII w. kontrolować, a w każdym razie spisywać z większą gorliwością stan bibliotek kościelnych²³. Ponowny impuls miał wyjść od biskupa Załuskiego²⁴. Jednak na przykładzie Wiślicy (rok 1682) czy kościołów z dekanatów Bodzentyn i Kunów²⁵ (lata 1738-1739) można wykazać, iż dbałość o zinwentaryzowanie księgozbiorów instytucji kościelnych właściwie nigdy nie została zaniedbana, i z większym lub mniejszym zaangażowaniem wizytatorów prowadzona była przez całe XVII stulecie. Kolejne ważne stwierdzenie dotyczy wielkości zinwentaryzowanego w 1682 r. księgozbioru. Okazuje się, że w przypadku Wiślicy również nie znajduje potwierdzenia fakt grabieży i zniszczenia w okresie potopu szwedzkiego, kiedy miasto zostało zdewastowane przez żołnierzy Rakoczego. W stosunku do wizytacji z 1598 r., kiedy wykazano ok. 140 pozycji w bibliotece kapituły kolegiackiej, 194 woluminy i przynajmniej kilka następujących zainwentaryzowanych²⁶ z 1682 r. przekonuje o względnej zasobności *librarii* kapituły u schyłku XVII w.²⁷

Ciekawe, że w przypadku omawianego źródła, księgi mszalne, czyli do użytku codziennego, jak mszały, antyfonarze, graduwały, brewiarze czy psalterze, charakteryzowano m.in. ze względu na stan zniszczenia, czego nie zrobiono w przypadku księgozbioru. Wy tłumaczeniem może być fakt, że z powodu częstego użytkowania ulegały szybkiej dewastacji. Mogło być jednak inaczej, np. księgi liturgiczne zostały opisane bardziej szczegółowo, ponieważ jako najważniejsze dla funkcjonowania kolegiaty, będącej parafią miejską, jak kapituły i pełniących przez nią obowiązków duszpasterskich zwróciły szczególną uwagę spisującego inwentarz. Równie ważne jest, że ich szczegółowy opis umożliwia

²³ Zob. H.E. Wyczawski, *Biblioteki parafialne w diecezji krakowskiej u schyłku XVI w.*, „Polonia Sacra”, 6 (1953-1954) s. 122-123.

²⁴ List pasterski bpa Załuskiego z 26 października 1749 r. przypominał o konieczności spisywania książek. B. Kumor, *Dzieje diecezji krakowskiej do 1795 r.*, t. 4, Kraków 2002, s. 159.

²⁵ Zob. P. Kardys, *Księgozbiory w dekanatach Bodzentyn i Kunów w latach 1738-1739 w świetle zbiorów Archiwum Diecezjalnego w Kielcach*, ABMK, 92 (2009) s. 129-139. Por. T. Moskał, *Biblioteki parafialne w archidiecezji sandomierskiej w XVIII wieku*, Sandomierz 2005; P. Jamioł, *Biblioteki parafialne w dekanatach krakowskich: Lelów i Wolbrom w XVIII wieku*, ABMK, 98 (2012) s. 121-148.

²⁶ Inwentarz wspomina o książkach w języku włoskim. Mianowicie po księgach z działu „scholastyki” podano informację o takich 5 lub 50 książkach, nie wdając się w ich opisywanie. Taki sposób inwentaryzacji był wówczas typowy, co wykazał Wyczawski, *Kościelne zbiory*, s. 539, który wskazał na tego typu zapisy (*liber italicus*, *liber germanicus*, *liber gallicus*) książek w innych językach narodowych.

²⁷ Por. J. Kracik, *Biblioteki parafialne a prywatne księgozbiory duchowieństwa dekanatu Nowa Góra w XVII-XVIII wieku*, ABMK, 33 (1976) s. 49-271.

poczynienie spostrzeżenia, iż wśród nich były zapewne średniowieczne pergaminowe księgi liturgiczne ujęte w spisie skarbcza kolegiaty wiślickiej z 1483 r.²⁸ Wydaje się, że właśnie tak można interpretować zapisy mówiące o materiale, na którym zostały spisane – tj. pergamin, jak również o stanie ich zachowania – czyli takim zniszczeniu, które prawdopodobnie uniemożliwiało w praktyce ich eksponowanie w trakcie liturgii. Byłyby to: trzy antyfonarze, intonał, psalterz i graduał. Nasz domysł zdaje się również potwierdzać fakt, że pozostałe księgi liturgiczne, nie pergaminowe i nie manuskrypty, zostały wydzielone podtytułem: *książki nowo wydane*. Podobnie w zakresie tytułów i ilości egzemplarzy wygląda zawartość inwentarza ksiąg liturgicznych z okresu wizytacji radziwiłłowskiej do inwentarza z 1682 r. Potwierdzeniem może być np. informacja w obu inwentarzach o kancjonale, zawierającym sentencje i oficja do NMP²⁹.

Równie istotna jest możliwość prześledzenia rozwoju księgozbioru kapituły, tak w zakresie ilościowym, jak i jakościowym. Inaczej niż w tzw. kopiarzu wiślickim (lata 1598-1606) nie dzielono księgozbioru ze względu na format (choćaż podawano o tym informację), ani na bliżej nieokreśloną hierarchię ważności autorów czy tytułów, jak w wizytacji tzw. radziwiłłowskiej (bez podtytułów w katalogu, a jedynie z nagłówkami początkowymi: *Primus Liber, Księgi pergaminowe*)³⁰. Natomiast 194 księgi ujęte w inwentarzu kapituły większej w 1682 r. oznaczają przyrost ilościowy w stosunku do katalogu kapituły z lat 1598-1606 r.³¹ o około 54 pozycje (38%). Inaczej przedstawia się sytuacja jeśli chodzi o księgi liturgiczne, których liczba (ok. 30 w latach 1598 i 1599-1606) zbliżona jest do tej z 1682 r. (28 egz.). Podobnie natomiast wygląda kolejność spisu ksiąg liturgicznych, które we wszystkich omawianych przypadkach znalazły się na końcu inwentarzy.

Już pobieżna analiza inwentarza przekonuje, że był to typowy dla tego typu zgromadzenia duchownych, zestaw praktycznych pomocy³², choć trzeba zastrzec, że ich wykorzystywanie jest trudne do potwierdzenia. Za mało jest bowiem w zachowanych paleotypach i starodrukach not marginalnych czy podkreśleń, mogących potwierdzić ich wykorzystywanie przez konkretne osoby, w określonym czasie. Pamiętać bowiem trzeba, że niektóre mogły być na miejscu nawet cztery stulecia, zatem ich wykorzystywanie przez bliżej nieokreślony czas nie może prowadzić do generalnych wniosków, co do czytelnictwa miejscowego duchowieństwa i praktycznego wykorzystywania w pracy duszpasterskiej. Tym bardziej nie upoważnia do tego stan zachowania poszczególnych woluminów, ani fakt, że przetrwały właśnie te.

Reasumując, warto przytoczyć w tym miejscu kilka faktów: 1) zarówno kolegiata, jak i miasto uległy dewastacji w trakcie „potopu” szwedzkiego³³;

²⁸ MPH V, s. 941-942. Podobne uwagi poczynił Kaliszuk, *Rękopisy*, s. 90-91 (w odniesieniu do średniowiecznych rękopisów Nieliturgicznych).

²⁹ AV Cap. 9, s. 390; *Inventarium*, k. 32v.

³⁰ Zob. ADK, *Descriptio*, k. 336r-337v; Kardyś, *Biblioteka*, s. 90.

³¹ ADK, *Descriptio*, k. 333r-337r. W inwentarzu sporządzonym podczas wizytacji radziwiłłowskiej w 1598 r., AKM, AV Cap. 9, s. 390-391, nie uwzględniono podziału na bibliotekę wikariuszy i kapituły.

³² Wyczawski, *Kościelne zbiory*, s. 517-549.

³³ Zob. Kardyś, *Wiślica*, s. 152, przyp. nr 280.

2) księgozbiór został na pocz. XIX w. przetrzebiony przez poszukujących wartościowych rękopisów, inkunabułów i starodruków³⁴; 3) zbombardowanie kolegiaty przez Austriaków w czasie I wojny światowej doprowadziło prawdopodobnie do zniszczenia większości dawnej biblioteki; 4) obecnie w księgozbiornym przy Bazylice Mniejszej NMP zachowały się dwa współprawne inkunabuły i sześć starodruków ujętych w wizytacji radziwiłłowskiej i kopiażu wiślickim; 5) kolejne dwa starodruki zostały ujęte w inwentarzu biblioteki kapituły z 1682 r.; 6) prawdopodobnie jeszcze cztery starodruki można przypisać do pozycji ujętych w inwentarzach z końca XVI w. i z lat 80. XVII wieku³⁵

Inventarium Librorum Maioris Capituli Ecclesiae Collegiatae Visliciensis Anno Domini 1682 die vero 26ta Julii fideliter conscriptum (k. 27r).

Librorum in Bibliotheca Maioris Capituli Ecclesiae Collegiatae Visliciensis contentorum revisio facia per infrascriptos Anno 1682 d. 26 Julii (k. 28r-32v):

Commentarii

1. Biblia Sacra Latina in parvo folio magna
2. Biblia Polonico idiomatae in magno folio
3. Glossae Ordinariae Libri Sex in folio
4. Bernardii Commentt. Opera duo in folio
5. Erasmi Rotterdami interpretatio in folio
6. Origenis libri duo in folio
7. Hugo in Prophetas in folio
8. Berlarminus Super Psalmos in folio
9. Lorini Opera duo Uniformia in folio
10. Nierenbergi Stromata in folio
11. Encyklopedis moralis opera duo in folio
12. Summa Praedicatorum in folio
13. Polianthea sine titulo in folio
14. Summa rerum in octavo
15. Summa Praedicatorum die tertia in 4to
16. Homilia Bedae in 8vo
17. Mendozae super libros Regum opera 1 in folio
18. Celadae in Judith de Jobiam opera 2 in folio
19. Baezae opera duo in folio

³⁴ Łodyński, *Materiały*, s. 60, 70, 74.

³⁵ Także analiza inwentarza z 1792 r. przekonuje, że aż do schyłku XVIII w. księgozbiory wiślickie przechowywały z dobrym skutkiem większość średniowiecznego i wczesnonowożytnego zasobu bibliotecznego. Jego rozproszenie możemy datować z całą pewnością na pocz. XIX w., zgodnie z relacjami Lindego, Czackiego i innymi, mówiącymi o „grabieżach” księgozbiorów instytucji kościelnych. To zagadnienie zostanie rozwinięte w przyszłości na tle rozważań nad całością zachowanego do dnia dzisiejszego księgozbioru.

20. Collectaneae Homilia in folio
21. Sermones Doctorum in folio
22. Quadragesimale Grieth in folio
23. Flores Sanctorum in folio
24. Chrisosthomi Opera 4 in folio
25. S. Anselmi Opus Unum in folio
26. Chrisosthomi Commentt. in Epistolas S. Pauli in duo
27. Gabrielis Inventarium in folio
28. Presei Opera tria in 4to
29. Arcana Dei pars et S. Josephi in 4to
30. Philippi Dies opera duo in 4to
31. Ludovici a Castro opera duo in 4to
32. Corini opera tria in 8vo
33. Delanegae opera tria in 8to
34. Granatensis in 8vo
35. Culensis Strenae in 8vo
36. Scala Caeli opera duo in 4to
37. Bibliotheca in 4to
38. Biel in 4to
39. Die Immaculata Conceptione in 4to
40. Gemmeum Monile de B.M.V. in 4to
41. Opuscula Pastoralia in 4to
42. Exilium Humani genesis in 8vo
43. Splendores Hierarchiae in 4to
44. Theatrum Politicum in 4to
45. Clavis Cellarii in 8vo
46. Tyrones de Septem Sacramentis in 8vo
47. De recte formando studio Theologico in 8vo
48. Orator Christianus in 8vo
49. Rex Hebunensis in folio

Libri Devotii:

1. Reformatio Regularium in 4to
2. Fabiani Bierkovii Orationes in 4to
3. Thomas a Kempis in 4to
4. Povodovii Christologia in 4to
5. Lactantii Firmiani in 8vo
6. Joannis Cassiani Opera tria in 8vo
7. Flores granatensis in 12
8. De Gemini Columbae in 8vo
9. Memoriale Vitae Christianae in 12
10. Petri de Albais in 12
11. Interior Sermo in 8vo
12. Mediationes in septem festa B.M.V. in 12
13. Ars bene moriendi in 12

14. Simachi Virtutum in 12
15. Deliciae gentis humanae in 12
16. Divi Auretis in 12
17. Disquisitionum Magicarum in 4to
18. Mallei Maleficarum opera duo in 8vo
19. De Regimine Judeorum in 8vo.

Concionatores:

1. Skarga idiomate Polonico Scriptis in folio
2. Wiek Polonicus in folio
3. Olszewski in folio
4. Nauka umierania in 4to
5. Oratorium Pałacu Duchownego in 4to
6. Dionisius Carth. de festis in 12
7. Conciones Carechistics(?) in 4to
8. Sermones Domicales Sancti Antonii in 8vo
9. Nisenus pro Dominicis
10. Sermones Thauirelii in 4to
11. Speculum Exemplorum in folio
12. Sermones Utini in 4to
13. Faber Unus in folio
14. Dionisius de Sanctis in folio
15. Coronandis(?) Concionatorum
16. Sermones Sublimati in 8vo
17. Gaspari Sanches in 8vo
18. Convinium(?) Quadragesimale in 8vo
19. Prima Homiliae Quadragesimales in 8vo
20. De ratione concionandi in 8vo
21. Concordantiae Bibliorum in 4to
22. Flores Exemplorum in parvo folio

Theologi:

1. Divi Thomae Aquinatis Opera tria in folio
2. Commentarium Sylvii in folio
3. Bonacione Opera duo in folio
4. Vocabularius Theologiae
5. S. Augustini in 4to
6. Item De Civitate Dei in 8vo
7. Compendium Totius Theologiae in 4to
8. Disputationes Theologiae in 8vo
9. Clementis Oper Tempore [...] in 8vo
10. Chrisopassus de praedestinatione in folio
11. Manipulus Curatorum in 4to
12. De arbitrandis Confessariorum in 8vo

Controversistae:

1. Rationale Durandi in 8vo
2. Catechismus Historialis in 4to
3. Romanus Pontifex in folio
4. Bellarminus Cardinalis in folio
5. Hierachiae Ecclesis in folio
6. In Symbolum Apostolorum in 4to
7. Laureti de Franchis in 4to
8. Explicatio Canonis Gabrielis Biel in folio
9. Concilium Tridentinum in 8vo
10. De Concilio Tridentino in 8vo
11. Repugnatio Romanae Religionis in 4to
12. Summa omnium Conciliorum SS Pontificum in 8vo
13. Gasparis Cordaren. in 8vo
14. Enchiridion Conversianum in 12
15. Autoritas Ecclesiastica in 8vo
16. Scholion Divi Bernardi in 4to

Historici:

1. Opus Hronologiorum in folio
2. Baronis Annales Polonico idiomate in folio
3. Epitome Caesaris Baronii in 4to
4. Tertia pars Historiarum Antonii in 4to
5. Annales Jacobi Saliani in folio
6. Martini Cromeri historia in folio
7. Augusti Jonani in folio
8. Livii Patavii in folio
9. Gesta Summorum Pontificum in 4to
10. Apologia Bellarmini in 4to
11. Vitis Summorum Pontificum in 4to
12. Apologia Marchani in 4to
13. Commentarius brevis in 8vo
14. Itinerarium Pauli in 8vo
15. Horatii e Societate Jesu Epithome in 8vo
16. Mercurii Gallo-Belgii in 8vo
17. Justi Lipsi de Cruce in 8vo
18. Rapsodis Historiarum in folio
19. Historia Kadubeus in 4to

Iuristae:

1. Praxis Episcopalis in 4to
2. Praxis Episcopalis Piasecci in 4to
3. Jus Terrestre in 4to
4. Formularium Instrumentorum in 4to
5. De controversis inter Ordines in 4to

6. Processus iudiciarius in 4to
7. Praxis Beneficiorum in 4to
8. Tractatus de Beneficiis in 4to
9. Corpus iuris Canonici in 4to
10. Decisiones Rotae in 4to
11. Decisiones Rotae ad Curiam Romanam in 4to
12. Praxis Juris Patronatus in 4to
13. Collectanea Bullarii in 4to
14. Thesaurus fori Ecclici in 4to
15. Observationes Imperatorum
16. Octaviani in 8vo
17. Caroli Magni et Ludovici leges in 8vo
18. Luciae(?) Poeti Jurisconsul[ti] in 8vo
19. Liber Decretalium
20. Jurisconsulti tomi duo in folio
21. Gometii Resolutiones in Jure
22. Tribunal Główny Koronny in folio
23. Practica Joannis
24. Regulis Juris in 4to
25. Praxis Curae Pastoralis in 12
26. Repertorium Juris Utriusque in folio
27. Joannis Gerson Opera tria in folio
28. Antonii pars tertia in folio
29. Repertorium totius summae in folio
30. Rufinus Presbyter in folio
31. Dictionarium Super Scriptura S. Bonaventurae in 4to
32. Joannis Otonii Juris [...] in folio
33. Stanislai Hosii de Sacramentis in folio
34. Francisci Montani in 4to
35. Margaretha Decretorum Martini Ordinis Praedicatorum

Scholastici:

1. Cnapius
2. Calepinus
3. Ravisii distinctionem
4. Logica Toleti
5. Seneca Philosophia
6. Disputationes Practicis
7. Justi Lipsii
8. S. Thomae Aquinato de Regimine
9. Scoti de Universalibus
10. De Officio Principis Christiani
11. Orationum liber in 12
12. Orationes Rethoricae
13. Petri Orationes in 12

14. Elogia Oratoria in 12
15. Politica Societas
16. Alloquia [...] sine titulo in 4to
17. Amicus Medicorum
18. Samuelis in octo libros Aristotelis
19. De proprietatibus in folio
20. Armentarium Scientiae Opera duo in 8vo
21. Mensa Theolophisica in 12
22. Axiomata Phi[si]ca in 8vo

Italici libri sunt n° quin.

Missalia Veteris Operis sequuntur:

Missale in folio magni pergameneum

Missale pergameneum in folio parvo

Missale papirum in parvo folio

Item Missalia sunt in parvo folio papirea numero decem

Item Missale pergameneum in magno folio ex una parte laceratum unum

Breviaria Vetusta sine numero pergamenea

Gradulae in magno folio pergameneum unum

Item Graduale in parvo folio pergameneum unum

Antifonarium pergameneum in magno folio et utraquae partae chartae laceratae

Item Antifonarium pergameneum in magno folio etiam laceratum

Item Antifonarium pergameneum in magno folio satis laceratis

Intonaria pergamenea duo in folio etiam laceratae

Psalterium magnum pergameneum in folio

Item Psalterium manu scriptum unum

Item Libri ad Cantum manu scriptus de BMV in 4to

Libri novae editionis:

Gradualae aliqua ex parte laceratum

Psalterium satis laceratum

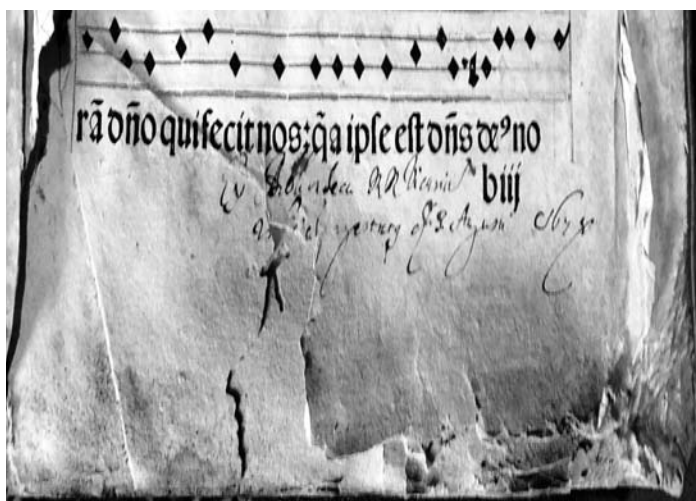
Item Graduale Antiphonarium et Psalterium noviter comparat.

Nos infrascripti recognoscimus omnes hos libros in Bibliotheca Maioris Capituli Ecclesie Collegiatae Visliciensis esse quorum Anno die mense. Ut supra fideliter revisionem fecimusque[?]. In cuius rei manus Nostras apposuimus.

słowa kluczowe: starodruki, bazylika mniejsza NMP, Wiślica, księgozbiór, biblioteka, kapituła, wikariusze

Fot. 1. Skrócony zapis tytułu na brzegu bloku jednego z wiślickich starodruków (fot. P. Kardys)/
Brief record of the title on the edge of one of the antique books from Wiślica (Photograph:
P. Kardys)

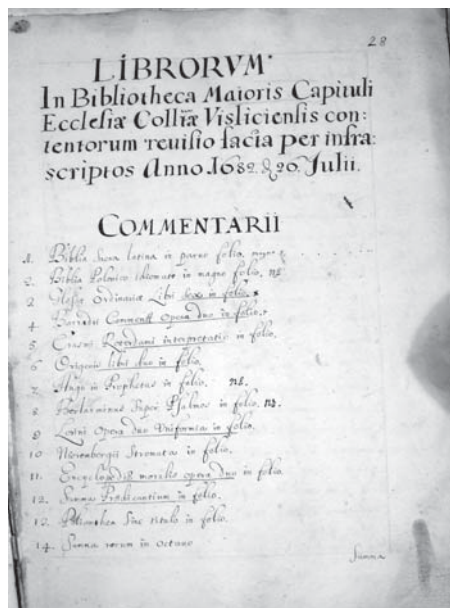
Fot. 2. Notka proveniencyjna na k. 1r Psalterza z dawnego księgozbioru wikariuszy wiślickich (fot.
P. Kardys)/ Provenance note on 1r card of Psalter from the former vicars' library of Wiślica
(Photograph: P. Kardys)

Fot. 3. Obecny stan zniszczonego klocka, w którym współprawnie dwa wiślickie inkunabuły (fot. P. Kardys)/ The current state of the destroyed books bound together, including two incunabula of Wiślica (Photograph: P. Kardys)

Fot. 4. Obecny stan jednego z wiślickich starodruków, skórzana oprawa dolnego bloku odspojona od drewnianych okładek (fot. P. Kardys)/ The current state of one of the antique books of Wiślica, the leather binding of the lower part of the book coming off the wooden covers (Photograph: P. Kardys)

Fot. 5. Początek inwentarza biblioteki kapituły wiślickiej z 1682 r. (fot. P. Kardys)/ The beginning of the inventory of the Chapter library of Wiślica of 1682 (Photograph: P. Kardys)

15TH-17TH-CENTURY PRINTS FROM THE FORMER CHAPTER AND VICARS' BOOK COLLECTIONS IN THE LIBRARY OF MINOR BASILICA OF THE HOLY VIRGIN MARY IN WIŚLICA AND THE INVENTORY OF THE CHAPTER LIBRARY OF WIŚLICA OF 1682

Summary

There are already several detailed studies of historical books of the collegiate of Wiślica, the authors of which, if possible, tried to reconstruct its history and the fonds, beginning with the foundation of canon group equipped with handheld liturgical books and ending with the analysis of inventories from the fifteenth to the eighteenth centuries. In this context, the library of the Chapter of Wiślica appears to be an exception in comparison with the poorly processed and identified collegiate collections. The inventory and analysis of the historical remains of the library resulted in new discoveries, allowing to complement the knowledge of the library at the collegiate of Wiślica functioning in the Old Polish period. What is especially valuable is the discovery of two incunabula, not recorded in previous studies on the library of Wiślica. Another important thing is the survival of at least 18 manuscripts of the sixteenth and seventeenth centuries. One more valuable source located in the parish archive is the inventory of the chapter library of 1682. Also in this case, we can identify some of the existing manuscripts which were included in the previously unknown inventory.

It thus turns out that, despite the plundering of the collegiate church in 1656 and later (during which the most valuable books were regularly plundered), the remains of the former chapter and vicars' libraries remained in their place.

Keywords: antique books, Minor Basilica of the Holy Virgin Mary, book collection, library, chapter, vicars

Translated by Aneta Kiper